

désekben. Az ellenzéki pártok szeretete, valamint a nemzeti munkapártnak rokonszenve érthetővé tette, hogy a közelmúlt koncentrációs kísérletei alkalmával Tisza István gróf is honorálta Esterházy Móricz gróf szociálpolitikai érdemeit és parlamenti közvetítői sikereit, a mikor Esterházy-nak Bethlen István gróffal együtt miniszteri tárczát ajánlott fel kabinetjében.

Tisza István gróf miniszterelnök akkoriban tudvalevően az ellenzékkel való békés tanácskozás lehetőségét kereste és április 28-án este táviratilag magához kérette az alkotmánypárt két vezetőtagját, Esterházy Móricz gróft és Bethlen István gróft. Mindkettő ekkor az erdélyi fronton teljesített katonai szolgálatot. A miniszterelnök táviratának elküldése előtt a munkapárt körében hosszabb ideig értekezett a pártvezetőség és a kormány jelen volt tagjaival. Esterházy gróf május 1-én délelőtt, Bethlen István gróf délután volt Tisza István grófnál a miniszterelnöki palotában. A miniszterelnök mindkét politikusként tárczanélküli miniszterséget ajánlott fel. Esterházy grófra a háború és béke között való gazdasági átmenet szervezését és vezetését, Bethlen grófra a miniszterelnök Erdély rekonstrukcióját akarta bizni. Végleges választ egyikük sem adott. Pártvezérük, Andrássy Gyula gróf ekkor Bécsben volt és ennek döntésétől tették függővé elhatározásukat.

Az alkotmánypárt ez ügyben május 5-én pártértekezletet tartott. Esterházy Móricz gróf és Bethlen István gróf kijelentették a konferencián, hogy ők eleve kizártnak tartottak minden kibontakozást, a melyet nem Andrássy vezet. A miniszter-

elnök ajánlatának sorsát az ő szempontjukból teljesen eldöntötte volna az a körülmény is, hogy vállalkozásukat az ellenzék a Tisza-kormány megbuktatására kötött szolidaritás megfontolásának tekintette volna és már azért sem támogatták a kormányt, mivel a párt több tagja aggodalommal tárgyalta azokat a híreket, a melyek szerint husz éves gazdasági kiegyezést akar kötni.

A pártkonferencia helyeslően vette tudomásul Esterházy és Bethlen kijelentéseit, a melyeket másnap Tisza István gróf miniszterelnökkel is közöltek. Azóta Esterházy gróf nem szerepelt az aktuális politikai kombinációkban, míg a válság mai napja meglepetésszerűen homlokterbe nem jutatta személyét.

#### A bán lemondása.

Tisza István gróf ma délután, a mikor ő felsége előtt audiencián jelent meg, átadta a királynak Skerlecz Iván báró bán lemondólevelét. A bán egyébként a mai napot Budapesten töltötte és hosszabban tanácskozott Tisza István gróffal. Ő felsége elfogadta a bán lemondását.

#### A katonai-képviselők szabadsága.

A képviselőház katonai szolgálatot teljesítő tagjait folyó hó 11-ikéig újból szabadságot látk.

#### A király elutazása.

Este tíz órakor ő felsége kíséretével együtt elutazott Budapestről. Elutazásakor a budai királyi várpalotában Szécsen Miklós gróf magyarországi udvarnagya és Róth Alajos várkapitány

jelentek meg, a kiktől a király szívélyesen elbucuzott. A várpalotából a nyugati pályaudvarig terjedő útvonalon a késő esti órák daczára is szép számú közönség állott sorfalat, a mely lelkesen köszöntötte az uralkodót. A nyugati pályaudvaron a díszmagyarba öltözött Bárczy István dr. polgármester, Boda Dezső dr. főkapitány és Tolnay Kornél államtitkár, az államvasutak elnökgazgatója, valamint Skutetzky Emil állomásfőnök, Kun Viktor központi tüzletvezető és a katonai parancsnokok fogadták a felséget, a ki Tolnay elnökgazgató kalauzolásával ment végig a külső peronon lévő udvari szalonkocsig. Itt az elnökgazgatóval néhány percig elbeszélgetett. Közben a nagy melegről is beszélt és elmondotta a király, hogy reggel még azt hitte, hogy napközben eső lesz, a melyre már nagy szükség van. Tíz órakor jelentették a felségnek, hogy a vonat indulásra kész, mire elbucuzott Tolnaytól és szalonkocsijába lépett. A király levétvén köpönyegét, a nyitott ablaknál állva a bécsi estilapokat nézte át. Nyomban ezután a vonat elindult. A felség az ablakhoz lépett és katonásan tisztelegve köszöntötte meg az egybegyűlt közönség hódolatát. Alig tett a vonat néhány métert, a vasuti személyzet megállást intett, mert azt hitte, hogy a kíséret tagjai közül lemaradt valaki. A király egy udvari kalauztól magyarul kérdezte meg a megállás okát és az ablaknál állva megvárta, míg a vonat ismét folytatta útját. A király különvonatán utazott vissza, a teljes kíséret, valamint Hohenlohe Konrád herceg főudvarmester és Burián István báró közös pénzügyminiszter is.

## A választójogi kormányért.

(A polgárság és a munkásság tüntetése a központi városházán az általános választójogért.)

— Saját tudósítónktól. —

Az általános, egyenlő és titkos választójogért ma délután rendezte a minap alakult választójogi blokk tüntető manifesztációját. A küldöttség, a melyben sok tizezer ember vett részt, a városháza nagyudvarán adta át a polgármesternek a radikális választójogot követelő közönség üzenetét, a melyet a polgármester nyomban a király elé terjesztett. A tüntetés idejére munkaszünet volt a fővárosban, zárva voltak az összes üzletek, kávéházak és vendéglők, szünetelt a munka a gyárakban és hivatalokban meg irodákban, még a villamosok sem közlekedtek, s a mikor a polgármester már utban volt a királyi várba, csendben és rendben elszökött a nagy tömeg. Egyes tüntető kedvű csoportok még jó ideig járták az utcákat, megéljenzték a radikális ellenzéki képviselőket, egy kisebb töredéke a tüntetőknél Budára akart átvonulni, de a Lánchíd előtt útjukat állották. Rendbontásra csak egyetlen helyen került a sor, itt is félreértésből tüzött össze a munkásság a rendőrséggel és egy órai herce-hurca után ez a demonstráció is véget ért.

#### A munkaszünetes Budapest.

A gyárakban ma délben a munkát egy órával mindenütt megtoldották, a munkások ott költözték el ebédjüket és félkét óra tájban leterítették a szerszámot, ünneplő ruhájukat vették fel és a mikor elérkezett a két óra, a város minden részéből megindultak a központi városháza elé. Ebben az időtájtban sorra legördültek a boltok redőnyei, az összes üzletek bezártak, a kávéházakból kitessékelték a vendégeket, az éttermekben megszűnt a kiszolgálás és lassanként a villamos kocsik forgalma is redukálódott. Az utcán két órakor már lehetett látni apró csoportokat, a melyek a Károly király-ut felé tartottak. Felvonult a rendőrség is, husz-husz gyalogrendőr, tíz lovasrendőr és a forgalmasabb utcakeresztekre néhány csendőr is, de munkájuk csak arra szorítkozott, hogy lehetőleg a csoportos felvonulást megakadályozzák és a forgalom lebonyolítását biztosítsák. A Károly király-ut népesült be legelőször. Sok kíváncsi asszony és gyermek özlött be a központi városháza udvarára, de a rendőrség csakhamar megtisztította az udvart az oda nem valóktól és három óráig senkit sem bocsátott be a kapukon.

#### A felvonulás.

A gyalogjárókon éljenző, éneklő tömegek mentek a városháza felé, mindenünnen ontják

az utcák a munkásokat, a Váci-ut, a Soroksári-ut feketélik az emberektől, mind a városházára tart és nehogy megbontsa a rendőrséggel való megegyezést, a munkásság, noha egyes csoportokban több ezer ember vonult fel, igyekezett a gyalogjárókon maradni. A Váci-ut gyárak munkásai értek be legelőbb a Károly király-utra. A nyugati pályaudvarnál találkoztak össze a Ganz-gyár Pálffy-téri öntödéjének munkásaival, azután jöttek a Schlick-Nicholson-gyár, Wörner-gyár, Magyar Gazdasági Gépgyár, Újpesti Egyesült Villamosági gyár munkásai, felvonultak a munkásasszonyok és leányok is, jókedvűen, napernyővel, kendőket lobogtatva, kalapjukra, vagy ruhájukra tűzve a piros czédulát, a mely a választójogi kormányt és a választójog sürgős törvénybe iktatását követeli.

A Károly király-uton minden oldalról egybeesapott a különböző gyárak munkássága. Albertfalváról megjöttek a repülőgyári munkások és munkásnők, azután a kelenföldi bakancsgyár munkásnői érkeztek meg, a csepeli töltegyári munkások ezrei, a konzervgyár munkásnői, a szabómunkások, a magánalkalmazottak, a Gerlőczy-utcai kapun igyekeznek be a Feministák Egyesületének küldöttsége, de a kapukat még mindig nem nyitják meg, noha az utcán már életveszedelmessé kezd lenni a tolongás és mindenki a városháza udvarára igyekezik. A tömeg jókedvű, megéljenzi a rendőröket, a mikor egy autón kakastollas csendőrök robognak el mellette, ezeknek is kijut az éljenből meg a kalaplengetésből.

Három órakor érkezik meg a Központi Demokrata-párt négy-öt száz tagu küldöttsége a városháza elé. Ezt a csoportot sem akarták nyomban beengedni a nagykapun, de ekkor már fogytán volt a tömeg türelme, egy-két szélesvállú ember nekifeküdt a hatalmas kapunak és egy-kettőre benyomta. Mint mindig ilyenkor, a hol nagy tömegek vannak jelen, most is megkezdődött a kiáltás, sikoltás, asszonyokat nyomtak a házfalnak, embereken tiportak át, mindenki befelé igyekezett, a mi természetesen irtózatossá tolongás nélkül nem volt elképzelhető. Megnyiták már a Városház-utcait, Kammermayer Károly-utcait és Gerlőczy-utcait kapuk is, de ezek mind nem voltak elégségesek ahhoz, hogy simán lebonyolíthassák a tömeg bejöttelét. Közben egyre élénkebb lett az utca, szakadatlanul éltették a választójogot, abezugolták a lemondott kormányt, követelték a békét és énekeltek a munkások dalát, a Marsellaisé-t.

Félnégy óra tájban a merre a szem a Károly király-uton állt, mindenütt emberfejek voltak láthatók. A Rákóczi-ut, Mehmed szultán-ut és Vilmos császár-ut pedig még folyton ontotta az embereket. Megérkeztek a dunaparti teherpályaudvar raktármunkásai is, sok gyár

nőmunkásai zöld galyat hoztak magukkal, rezes bandával jöttek meg a soroksári gyárak munkásai, egy csoportban a pénzügyi tisztviselők, hivatalnoknők, a napidijasok, elvegyültek a munkások közé, a kik rendet tartottak soraikban és a mikor a főkapu már egyáltalában nem volt megközelíthető, előzöltek a kocsit, a gyalogjárót és vártak türelemmel, a míg a városházi udvarok ismét befogadhaták az újabb tömegeket. Pinczerek, ugy a hogy a kávéházakból és vendéglőkben fekete kabátban, fehér plasztronos ingben elkerültek, jönnek, a nyomdai szakszervezet munkásai sok ezer főnyi tömegben állnak a Károly király-uton, ismét asszonyok és leányok jönnek énekelve: általános, titkos választójogot adjatok, hazafiak leszünk, nem hazátlan bitangok...

A tolongás egyre veszedelmesebb lesz. Már az Andrássy-ut legelején áll a tömeg, a másik része meg a Kossuth Lajos-utca és Rákóczi-ut torkolatánál igyekezik előbbre kerülni, de a széles Károly király-uton már minden talp alattnyi helyen munkások ezrei állnak. A rezesbanda szakadatlanul játszsza a munkásindulókat, a tömeg énekel, élteti a választójogot és szónokot követel, a ki szózatlan tarisza a legtávolabbi vidékekről jött munkásnépet.

Végre megnyílnak a városháza Károly király-ut frontján az ablakok és látható lesz Vázsonyi Vilmos, majd az ablakhoz lép Károlyi Mihály gróf, Pető Sándor, Bokányi Dezső, Héderváry Lehel, Garami Ernő és többen mások a Polgárok és Munkások Választójogi Bizottsága részéről és mialatt zug feljűk az éjlen, eléggülten mosolyognak az utcán várakozókra, a kik pedig már hiába igyekeznek bejutni a városháza udvarára. A jogéltetésből az asszonyok veszik ki leginkább részüket. Sokan már a választójoggal sem elégednek, lisztet, zsirt követelnek, mások a béke mellett tüntetnek, de általában nyugodt a sok ezer ember tüntetése, a kik mind az utcán rekedtek.

#### Az utca szónokai.

Négy óra. A városháza összes kapuit bezárták, rendőrök állják el az odavezető utakat, de még mindig jön a Vilmos császár-uton, meg a Muzeum felől a munkásság. Mind csoportokban, az egyes szakmák és gyárak szerint egyesülve jönnek és várják, a míg a szónokok hozzák a polgármester üzenetét. Végre megnyílnak a központi városháza első emeletén a hivatalszobák ablakai és egyszerre hat szónok is az ablakokhoz lép és beszédet intéz a néphez. Legelőször Pető Sándor dr. demokrata képviselő beszélt, a ki a következőket mondotta:

A királynál exzellenziás urakat hallgatnak meg és megkérdeik őket, ki legyen a megbukott Tisza István utódja, Magyarország új miniszterelnöke!

Mi elhatároztuk, hogy ide jövünk és itt a népet kérdezzük meg, hogy ki legyen az új miniszterelnök. A válasz az, hogy az legyen, a ki meghozza az általános, titkos és egyenlő választói jogot. A mi szónokaink, Vázsonyi és Garbai a mi nevünkben átadták a polgármesterek üzenetünket és Bárczy polgármester kijelentette, hogy büszkén és örömmel vállalja ezt a feladatot és elmegy a király elé és megmondja a sok százezer ember kívánságát, hogy olyan kormány jöjjön, a mely a választójogot törvénybe iktatja. M. nem fogadunk el más kormányt, mint azt, a mely azonnal életbe lépteti az általános, titkos és egyenlő választói jogot. Büszkén és örömmel váltalta a polgármester a feladatot és már utban van a budai Várba, hogy a királynak átadja a nép üzenetét. Fáradozása nem lesz hiábavaló, mert megalkotjuk az új Magyarországot, a népuralmat. Várjuk be az eseményeket, vajjon a nép szavát figyelembe veszik-e, mert a nép tartja fenn az országot, a nép fia véreznék a haraktereken és a nép követeli legemlékezőbb jogát, a választójogot.

Petővel egyidőben a többi ablakokból Bokányi Dezső, Buchinger Manó, Kondor Bernát, Ormos Ede dr. és Bíró Dezső intéztek hasonló szellemű beszédeket a néphez és végül valamennyien felszólították a munkásságot, hogy csendben és rendben távozzanak a városháza elől és várják be az események fejlődését.

#### A Városháza udvarán.

A központi Városháza Károly király-uti főudvarán, a vásárcsarnok ajtaja előtt már reggel tribünt állítottak, a melynek négy sarkán nemzeti és a város színeit viselő zászlókat huztak föl. Az emelvényre szemben kis szónoki tribün, állott. A kapukat délután két órakor bezárták, városi szolgák és rendőrök állottak föl, hogy a tribün körül kordont vonjanak. Az volt a terv, hogy az udvarba csak a polgárok és munkások szervezeteinek küldöttségeit bocsátják be, a felvonuló nagy tömeg a Városháza előtt várja meg az udvarban lezajló eseményeket és azután szónokok a Városháza ablakából közlik vele a történeteket.

#### (A gyülekezés.)

Három órakor érkezett meg a szociáldemokrata párt vezetősége mintegy harmincz taggal. Bokányi Dezső, a mikor látta, hogy az udvar még üres, izgatott hangon szólt az intézkedő rendőrtisztviselőkre:

— Mi van itt? Odakünn már életveszélyes a tolongás és az udvar üres. Tessék beereszteni a népet. Nem bál készül itt, hanem a nép tüntetése.

Erre benyomták a kaput és mint a gátját átszakító zuhatag özönlött a tengeri nép az udvarba.

Egymásután vonultak fel ezután a polgári és szociálista szervezetek, a melyek sorában élénk feltűnést keltett a Feministák Egyesületének és a Nőtisztviselők Országos Egyesületének imponáns deputációja. A sok nő hangosan vonult fel, folyton kiabálva:

— Választói jogot a nőknek is!

Közben két póznára erősített hatalmas zásznat feszítettek ki, a melynek a következő felirása volt:

„A polgárság követelése: Jogot a népnek!”

Egy másik zásznon ez a jelszó állott:

„A Haza a Népé!”

A tömegben nemzeti színű zászlókat bontottak ki, a következő felirással:

„Eljen az általános, titkos, egyenlő választói jog!”

Most már szünet nélkül tartott a küldöttségek felvonulása.

Felvonultak a munkásdalárdák, a melyek a Marseillet énekeltek.

Fél négy órára a hatalmas udvart csaknem teljesen megtöltötte a tömeg. Zúrzavaros lármá, tülekedés zaja zúgott állandóan. Fél négy órakor Bokányi Dezső kiadta az utasítást:

— A ki még befér, beereszteni!

Életveszélyes tumultus támadt. A kordont áttörte a tömeg ereje és az udvart szelvényben-hosszában elárasztotta a hatalmas ember-tömeg. Szorosan egymáshoz préselődve mintegy huszezer ember állott az udvarban. Háromnegyed négy óra tájban a képviselők elfoglalták helyeiket az emelvényen. Elsőnek Justh Gyula jelent meg, ki kalaplengetve üdvözölte a népet. Azután Batthyány Tivadar gróf köszönt a tömegnek.

Károlyi Mihály gróf karesu alakja tűnt fel. Ő már nem csak kalaplengetéssel üdvözölte az embererdőt, hanem harsányan bekiáltotta:

— Eljen az általános, egyenlő, titkos választói jog!

— Eljen Károlyi Mihály gróf — dörgött a visszhang.

Es így tovább minden képviselőt meleg ovációval fogadott a lelkes hangulatu nép.

A tribünön ott voltak: Kobek Kornél, Justh János, Bródy Ernő, Héderváry Lehel, Beck Lajos, Abraham Dezső, Huszár Károly, Pető Sándor, Székely Ferencz, Székely Aladár, Holló Lajos, Laehne Hugó, Vázsonyi Vilmos, Fernbach Károly, Barabás Béla, Bartos János, Hock János és még sok fővárosi tisztviselő, munkás és polgári szervezetek vezetői.

#### (Küldöttség megy a polgármesterért.)

Tíz percczel négy óra előtt küldöttség ment Bárczy István polgármesterért.

A küldöttséget Székely Ferencz volt igazságügy-miniszter vezette és tagjai voltak: Bosnyák László kereskedő, Bosnyák Zoltán bankhivatalnok, Darvas József gyáros, Dömötör Miklós magánhivatalnok, Deutsch Jenő kereskedelmi alkalmazott, Hep Antal főorvos, Kassai Ferencz ügyvéd, Kreutzer Lipót tanár, Kardics Kálmán sütőmunkás, Kubik Gyula mérnök, Ledermann Mór nagykereskedő, Moussong Gyula iskolaigazgató, Magyar László tanár, Malasics Géza vasmunkás, Melkó Bertalan iparos, Purjesz Lajos főszerkeztő, Széll Mihály festő, Szende Pál, az OMKE főtitkára, Temesváry Rezső dr. egyetemi magántanár, Veres Emil kereskedő.

Ugyanakkor Bródy Ernő az emelvényről így szólt a tömeghez:

— Tisztelt gyülekezet! Küldöttség ment a polgármesterhez Székely Ferencz volt igazságügy-miniszter vezetésével, hogy meghívja, jöjjön a népközé. A polgármester rövid idő múlva itt lesz. Várjuk meg türellemmel!

A tömeg lelkesen éljengett.

#### (Bárczy és Vázsonyi.)

Alig hangzottak el Bródy szavai, megjelent a polgármester. Perczekig viharzott az éljen, a melynek csillapultával Vázsonyi Vilmos előlépett és lelkesen beszéd kíséretében átnyújtotta a választói blokk feliratát, mely így hangzik:

„Mit kíván Budapest népe. Nem a kevesek, hanem a milliók védelmezték meg Magyarországot a külső ellenség ellen. És idehaza nem a kevesek, hanem a milliók áldozatkészsége, munkája és kitartása teszi lehetővé ellenállásunkat. Nem a kevesek, hanem a milliók joga tehát, hogy békében is intézhessék hazájuk sorsát, mely fenmaradását nekik köszönheti. Azt kívánjuk tehát:

alakuljon választójogi kormány, a mely minden más kérdést megelőzően, haladék nélkül törvény erejére emelheti az általános, egyenlő és titkos választójogot.

Csak ilyen kormány biztosíthatja a belső békét és lehet méltó előkészítője a népek békéjének. Kézbe vegyünk a kitarató és soha meg nem szűnő küzdelemre minden kormány ellen, mely a nép jogát el akarja adni, vagy megvalósítását bármely ürüggyel el akarja odázni.

Forrjon végre egybe az állam és a nép, a haza és a jog!

A fővárosi polgárok és munkások választójogi bizottsága.

Bárczy István dr. polgármester átvette a memorandumot és a következőket mondotta:

„Polgártársaim óhaját készséggel és teljes meggyőződéssel fogom meg ma koronás királyunk ő felségénél tolmácsolni. Ő felsége tanúságot tett arról, hogy trónjának és a magyar hazának biztonságát a nép jogára kívánja helyezni. Ezzel lélepett a demokratikus haladás útjára. Ezen az úton üdvözöljük most ő felségét valamennyien magyar polgárok és munkások. Büszke vagyok a megbízásra, mert úgy érzem, sohasem voltam igazabban polgármester, mint e perccel, a mikor a polgárság és munkásság egységes akaratát nyilatkozik meg általam. Becsülettel, hűséggel fogok a megbízásnak eleget tenni. Legyen meg mielőbb és éljen az új demokratikus Magyarország!”

Tombolva lelkesedett a tömeg, a mely ekkor már oly nagyra nőtt, hogy minden pillanatban katasztrófától lehetett félni. Asszonyok, férfiak ajultak el, mindenfelől sikongások hangzottak fel, tiporak, gyürte egymást a tömérdek ember. A nagy tumultus lármája mégis elült, mire Garbai Sándor állott a tribünnel szemben emelt szöszékre és a nép nevében a következőket mondotta:

— Ide jöttünk a Városháza udvarára tanúságot tenni arról, hogy be akarunk lépni a kulturálmok sorába. Letétük a kalapáccsot, beszüntettük a munkát, hogy itt kinyilatkoztassuk a nép akaratát. Polgármester ur! Budapest népe az egész ország kívánságát fejezi ki! Mondja meg a királynak, hogy ma olyan kormányt nevezzen ki, a ki megcsinálja az általános, titkos, egyenlő választói jogot! A ki azt merészi mondani, hogy az általános választói jog nem kell a népnek, az jöjjön ide! Lásza meg ezt a tömeget, a mely ma még akarja, de ha kell, ki is erőszadozza a jogait! A király kezében van az erő, a hatalom, hogy döntson. Vagy béke, nyugalom és az alkotás munkája következik, vagy a belső forradalom! Ma sorsdöntő napja van munkásnak, polgárnak egyaránt és megmutattuk, hogy Magyarország népe elég érett ahhoz, hogy a művelt népek közt elfoglalja a helyét. Várjuk a király döntését.

Ezután csendes szöszelésre szólította fel a tömeget.

A polgármester a képviselők kíséretében elvonult, a tömeg azonban nem mozdult. Éljengett a képviselőket, majd később alkalmi szónokok állottak fel és tüzes beszédeket intéztek a néphez. Lassan mégis oszladozni kezdett a tömeg és öt óra elmúlt, mire kiürült az udvar.

A mentők teljes készenléttel várták a mai tüntetést és több esetben dolguk is akadt. A nagy melegben és a rettenetes tolongásban sokan lettek rosszul s ezek közül hét asszonyt a mentők vettek ápolás alá.

#### Az eloszlás.

Fél öt órakor megindult a tömeg a szélrózsa minden irányába. A tömeg egy része a Rákóczi-ut irányában távozott, egy másik rész azonban kiadta a jelszót:

— Gyereünk a Várba, a királyhoz!

Nyomban megindult vagy kétezer ember, de a Fürdő-utca és Vilmos császár-ut sarkán

rendőrök állottak, a kik a csoportos felvonulást meggátolták. Másik ezer ember megpillantotta a központi városházáról távozó Károlyi Mihály gróft és folytonos éljenzés közepette elkísérte a Károlyi-párt Gizella-téri klubhelyisége elé. Itt Károlyi Mihály az ablakból beszédet intézett, a melyben a nép számára jogokat követelt. Utána még Holló Lajos mondott néhány szót és ezután a tömeg, most már három-négyezernél is többen, Buda felé indultak.

A Gizella-téren találkozott a tömeg Bárczy István polgármesterrel, a ki automobilon Budára tartott a királyhoz. A polgármestert lelkesen megéljengették. A korzón át és a Mária Valéria-utczán keresztül igyekezett a tömeg a Lánchidhoz jutni, de a pesti hídfőnél egy század bosnyák katona volt készenléttben, a mely a tömeg közeledtére elzárta a hidra vezető uttestet. A rendőrség is kéznél volt és néhány perc múlva eloszlatta a Lánchid elől a tüntetőket.

Most már csak kisebb csoport járta be keresztül-kasul az utcákat, mindenütt éljengették a választói jogot és a mint összeverődtek két-háromszázan, megállott a tömeg, hogy egy alkalmi szónok méltassa a nap jelentőségét. Ilyen apró csoportok még késő délutánig járták az utcákat, de beavatkozásra egyetlen esetben sem került a sor.

#### Egy kis incidens.

Az eloszlás közben a Károly király-ut 22. számú háza előtt két tulbuzgó katonai detektív megpillantott egy katonaszökevényt, a ki többszörösen büntetett zsebtolvaj és most is a tömegbe akart furakodni. A két katona elfogta a zsebtolvajt, a ki erre kiáltozni kezdett és magára vont a utca népének figyelmét. A közönség nem tudta, hogy mi történi, csak a két katona dulakodását látta a czivilemberrel és nyomban a czivil pártjára állt. A zsebtolvajt sietve betuszkolták a Platschek-áruház kapualjába, a rácsos kaput elzárta, de ekkor már vagy kétezer ember ostrom alá vette a kaput és kiáltozva követelte az elfogott ember azonnali szabadonbocsátását. A katona persze nem engedte szabadon, a láрма egyre nagyobb lett és ekkor Iványos Gyula rendőrkapitány egy szakasz gyalogrendőrt parancsolt a Röser-bazár elé. A rendőrök láttára a tömeg futásnak eredt, de nyomban vissza is fordult és ismét lármázni kezdett. Erre már csendőrök is érkeztek, a közeli utcákból megjöttek a gyalog- és lovasrendőrök, de a nép még mindig nem tágitott a kapu mellől. A rendőrök most már erősebben igyekeztek rendet teremteni, Bockelberg Ede főfelügyelő pedig megmagyarázta a tüntetőknek, hogy mi történi, egy zsebtolvajt akarnak kiszabadítani, de ekkor már a két-három ezer ember dihe annyira fokozódott, hogy egy kódobás érte Szabó XIV. József rendőrt, a kinek arczát nyomban előntötte a vér. Ezt látva, rendőrök és csendőrök egy-kettőre szurony és kardhasználat nélkül szétkergették a tömeget. A tömeg azonban ismét visszafordult, a lovasrendőrök elől sem tágitott, ismét a kaput kezdte ostromolni, újabb rendőrcsapatok jöttek s vagy husz rendőr közrefogta azokat a kíváncsiakat, a kik a kapuárcson át néztek be az udvarba. Asszonyok és gyermekek voltak itt egy esomóban, a rendőrök a kapuhoz szorították őket és elfogottnak jelentették ki az asszonyokat. Most lett csak igazán nagy láрма és sikoltozás. Az asszonyok ki akarták magukat szabadítani a rendőrgyűrűből és közben betörték Platschek Vilmos divatkereskedő kirakatablakát. Egy rendőrellenőrt az üvegdarabok megsebesítették, a rendőrök és csendőrök pedig rárontottak ismét a tömegre és széjjel kergették. Ettől kezdve másfél óran keresztül a Károly király-utat megszállva tartotta a kíváncsi tömeg, a lovasrendőrök hiába tisztították meg a gyalogjárdákat, újból összeverődtek, míg azután egy utolsó erősebb beavatkozás véget vetett a további tüntetésnek. Egy-két előállítás is történi, az illetőket azonban, így Metzger Anzelm 18 éves gyári munkást később szabadon bocsátották.

#### Bárczy polgármester a királynál.

A király ma délután öt órakor fogadta Bárczy István dr. polgármestert a várkertben. A polgármester mindenekelőtt átnyújtotta a királynak Budapest székesfőváros hódoló feliratát. Ő felsége április 28-án kelt legfelsőbb kéziratában kijelentette, hogy a választójog oly kiterjesztését kívánja, a mely a magyar állam létérdekeinek tekintetbe vételével a jelen nagy időknél és a nép által hozott áldozatoknak megfelel. A főváros közgyűlése, a mely már több ízben állást foglalt az általános, egyenlő és titkos választójog mellett, feliratában egyhangu határozattal üdvözli ő felségét, a ki említett kéziratában a népjogok kiterjesztése mellett foglalt állást.

Jelentést tett ezután a polgármester a fővá-

ros polgárságának és munkásságának délutáni felvonulásáról és egyúttal átnyújtotta ő felségének a polgárok és munkások választójogi bizottságának nyomtatásban kiosztott határozatát.

Ő felsége a legnagyobb figyelemmel végigolvasa a nyomtatványt; az aláíró szervezetek hosszú névsorát is.

A polgármester megemlítette ő felségének, hogy a felvonulás, a melyen 100.000 lelket meghaladó tömeg vett részt, a legnagyobb rendben és méltóságteljesen folyt le. A polgárság és munkásság — mondotta — oly impozáns módon jutatta kifejezésre akaratát, a mely páratlanul áll hasonló tömegmozgalmak történetében.

A király kegyesen fogadta Bárczy István dr. polgármester jelentését és kijelentette, hogy változatlanul és rendületlenül megmarad amaz álláspontja mellett, a mit a választójog kérdésében kéziratában kifejezésre juttatott.

Örömmel vette tudomásul ő felsége, hogy főváros polgárságának és munkásságának megnyilatkozása oly impozánsan és szépen történt meg.

A további beszélgetés során a béke kérdése is szóba került. Erre vonatkozóan ő felsége azt mondotta, hogy a maga részéről kötelességének fogja ismerni, hogy megragadja a legelső alkalmat, a mely a tisztességes béke megkötésére kínálkozik.

Azután még különböző közérdekű kérdésekről beszélt ő felsége hosszabban a polgármesterrel.

## KÉPEK AZ UTCZÁRÓL.

— A nagy választójogi tüntetés. —

Se a tudósítás, se a kritika nem céljuk az itt következő rövid feljegyzéseknek. Az egyiket is, a másikat is megtalálja az olvasó a maga helyén. Itt csak néhány gondtalan járkelő írja le apró megfigyeléseit, s iparkodik megfesteni azokat a tarka képeket, a mik ezen az izgalmasan érdekes, ünnepiesen szép napon elvonultak a szeme előtt.

Apró feljegyzések sora ez, jóformán a diszlet a mai nap nagy színjátékához.

(A nap karaktere.)

Két szembevilló jellemvonása volt a napnak. Örvendetes mind a kettő. Az egyik a gyorsaság, a másik a rend.

Valóságos boszorkányos gyorsasággal ment minden. Harmadnapja még senkinek sejtelve sem volt az ünnepi tüntetésről. Még azoknak se, a kik csinálták. Két nap előtt már határozatba ment az általános sztrájk egy délutánra. Alakult polgárok és munkások szövetsége, csináltak memorandumot, szerveztek, csatlakoztak, rendelkeztek, rendezkedtek, a reggelle már tele volt a város vörös plakátokkal, ablakokat biztosító felírásokkal, délután már beszünt minden munka, bezártak minden boltot, megszűnt minden forgalom, négy órakor már a polgármester kezében volt a kérvény, ötör már vitte a Várba, királyi audienciára, hatkor már visszatért a normális élet, sőt már az új miniszterelnök is megvolt, a ki hétre akár meg is csinálhatja az általános választói jog javaslatát.

Ha ugyan nyolczig meg nem bukik.

A másik talán még örvendetesebb jellemvonása a napnak a példás rend, a tömegek nagy fegyelmességére, a szervezés diadala.

A hol a tömeg maga tartotta fenn a rendet, — legalább úgy hallottuk szerte a városban — egy tyukszemet se tapostak le.

(A villamosok szünete.)

A választójogért tüntető Budapest ünnepét a villamos is megtartotta. Nem járt, hogy utjába ne legyen azoknak, a kik ünnepelni siettek. A villamosok ünnepi szünete — nem minden harmónia nélkül a hétköznapi munkával — nem kezdődött pontosan. A legexponáltabb helyeken, a belső körutakon, a hol a gyülekezés hullámai leghamarabb tornyosultak, már a kora délutáni órákban megszűnt a közlekedés. Két óra után a különböző vonalakon már csak itt-ott suhant el egy-egy barnavörös vagy sárga kocsis oly sebesen, mintha vihar elől menekülne és háromkor a sínparók mindenfelé üresen nyultak el, csillogva a napfényben. A csöngetés, a dübörgés, a zugás lassanként teljesen kienyészett az utcza rendes koncertjéből: a város hangja két óra hosszára megváltozott. A villamos kocsik elnémulása és eltűnése növelte az ünnepi város képeinek szokatlanságát.

Ez a szünet délután öt óráig tartott. Akkor megremegtek a vezetékdrótok, a csöngetés és a zugás megkezdődött, a villamos hocsik hosszú sorai indultak meg a végállomásokról benyargalva a városba.

(Kávéház nélkül.)

Ezt is kibirta ez a derék város. Egy délutánt kávéház nélkül. Sohase hittük volna, hogy megállják. Ma nem volt feketezés, ma elmaradt az uzsonna, ma nem volt alsós.

De azért a pesti ember tud magán segíteni. Külvárosokban akárhány helyen láttuk, hogy asztalokat vittek ki az udvarra, ingujjas emberek ülték körül, úgy verték a blattot. Kibiczek az apró gyerekek voltak, — a nagyobbacska már maguk is elmentek tüntetni.

A kávéház előtt viruló aszfaltkertek, az úgynevezett terraszok pedig úgy megteltek, mint akármelyik rendes kávéházi napon. Ott ültek a törzsvendégek a szalmafonásu székeken, mint az egyszeri börziáner a filharmónikus koncerten, — s várták a végét. S mikor aztán újra megnyílt a kávéház, ők már jelen is voltak, s elsőek voltak, a kik megkapták a kávéjukat.

(A felvonulók és a nézők.)

Nagy események idejében, válságos idők fordulójakor, politikai szenvedélyek forróján Budapesten mindig nagy tömegeket lehet mozgósítani. A mikor a tömegek vezetői kiadják a jelszót: Előre! akkor megindul az áramlat 8—10-es sorokban és megtart vagy háromnegyed óráig, a míg az ablakból a menet végét látjuk és a míg már csak szórványosan jönnek a csoportok. Egy ilyen menetelés alkalmával történt, hogy jó öreg Eötvös Károly az Abbazia-kávéház asztalánál kifakadt az akkori kormány ellen, hogy miért is nem ad ezeknek a derék munkásembereknek választói jogot? És a mikor valaki az asztalnál az öreg vajdát arra figyelmeztette, hogy addigélő ő is mindig szidta a szuczilistákat, akkor Eötvös Károly mérgesen reácsapott az asztalra:

— Hát a fene tudta még akkor, hogy ilyen sokan vannak.

Hát bizony sokan vannak és ma még többen voltak. A ma délutáni embersokadalom egyike volt a legszebbeknek és a legméltóságosabbnak, a minőt népszavazás-fittó mozgalom csak igazán nagyon kulturált és lelkiileg fegyelmezett országban produkálhat. A tüntető tömeg azzal az öntudatos lelkesedéssel vonult végig a főváros széles utain, a melylyel ezt az akcióját végigvezetnie kellett, mert hiszen a politikai érettség elismerésének kiküzdése végett történt a propaganda.

A kora délutáni órában már az utcza képe olyan színes, mozgalmas, változatos, hogy szinte előre látható volt a legközelebbi félóra eseményének grandiózus mérete. Az időjárás is nagyon jó kedvében volt és érezhetően támogatta az általános és titkos választói jog híveinek törekvését. A délelőtti kevés esőt hozott fellegek szétjutottak (remélhetőleg olyan területre, a hol nincs politikai tüntetés és a hol az eső jobban elkél, mint egy tüntető menet százezreinek cipője alatt). De viszont az utóbbi napok rekkenő hősege is leszállította a hőfokot 32-ről 26-ra és így a forróság sem gyötörte a tömegeket.

A városháza felé siető csoportok az emberi társadalom minden korosztályát és mind a két nemét bőven reprezentálták. Fáradt agastyánok és megállapodott koru családapák, erős karu legények sorából vékony tenorhangok éltették a világmegváltó nemzetközi szociálművészt és az általános titkos választást. Feltűnően sok asszony és még több fiatal leány sorakozott a csoportokhoz. Versenyeztek buzgóságban, lelkesedésben az erős nemmel, a mely ma valóban minden erejét megfeszítette.

Az utcza népe és paloták, bérházak balkonjainak közönsége között láthatólag nagy lelki összhang és barátkozás volt. A sokat ócsárolt budapesti burzsoázia ma óriási Tihanyként állott a hullámzó tömeggel szemben. Minden jelszót és éljént kétszeres visszhang követte. A nép egyszerű leányainak ragyogó arca felé a balkonok elegáns hölgyei zsebkendőikkel integettek, jelölül annak, hogy ezen a mai napon a választófalak igazán leomlottak. Az emberek megértették és megszerették egymást. Még azok is, a kik nem törődnek a politikával.

(Oszlik a tömeg.)

Buda ájultan hever a napsütésben. A redőnyök mint szemfődelek borulnak a kirakatokra; itt egész becsülettel értelmezik a záradót, nem

úgy mint Pesten, a hol a kirakatokban ezer áru villog és az ajtóra akasztott »Zárva« táblának kell elmondani, hogy ma nem lehet vásárolni semmit. A kávéházak és a vidám kis korcsmák is becsukva. Egy rendőr ásit és a villamos sinek némák.

Csönd. A szél és a napsütés szinte egyedül jár az utcákon. Hová lettek az emberek? Tán a zöldbe mentek? Vagy ingujjra vetkőzve horkolnak a diványokon.

Az Erzsébet-híd baloldala azonban csupa feketeség. Mint vastag szallag rajzik hazafelé a nép. Fáradt emberek, izadtságban kifényesült arcuak, de a kalapokon, a gomblyukakban és a nők bluzán gombostüvel odátűzve a választójogos piros jelvény, a mely vidáman névet a világba. Buda átment ma délután Pestre, a Városháza elé; talán még olyanok is, a kik az ujjajkon tudnák elszámolni, hogy hányszor jártak a Duna tulsó oldalán.

Messzi-messzi még inkább a pesti oldalon egy-egy aranyláncz, gömbölyű termet is feltűnik... vagy egy-egy széles panamakalap színes napernyő árnyékában... de az előhad, a sietők tömege mind-mind olyan, a kinek igazán lelke ügye a választójog: egy nyurga férfi avitt gummikabátban; talán esőtől félt, de valószínűbb, hogy nincsen kabátja... Egy másik kifakult kék ruhában s a gallérja föltürve... az iszonyu hőségben vajjon mit takar a fölgyürt gallér?! Nincs nyakkendője? Vagy piszkos a gallérja talán? Mégis a legszörnyűbb, a ki a kopott verebek seregéből is kéri, — egy nő... az arca megnyult és elviselt, bőrén a gyárak sárga sápadtsága és a magasszáru cipője a bokahajlás fölött kettészakadt, csak az imádság tartja a többi mellett s a szakadáson kivillog a bőr fakult színe... ez a nő, ez az asszony is tüntetni volt. Ilyenek mind és közöttük aggodalmaskodva, mint idegen világban, lépked két fekete pap.

A pesti hídfő előtt egy század katona. Lábhoz eresztett fegyverrel, radónatuj egyenruhában és mozdulatlanul, a főhadnagy unatkozva támaszkodik a villamoslámpa oszlopának. Kettős sorban, hosszan állnak, háttal a gyalogjárónak... nem tudni, hogy villamosra várnak-e és pusztán véletlenség a jelenlétük, vagy a rend fontartására vigyáznak-e? A tömeg mindenesetre óvatos. Pár lépéssel előbb még a kocsitart is előzönlött, de a katonák táján mind a gyalogjárón szorongának. Ki tudja, miért tették? Mindenesetre jó hátra kerülni... a puskák előrefelé sülnék el!

A Kossuth Lajos-utcza merő feketeség. A korzó-közönségnek nyoma sincs, a választójog elszöprötte őket a széles aszfaltról. Iustán megy a tömeg, itt-amott bizarran csoportokba verődve. A Nemzeti Kaszinó ablakai hideg göggel csillognak le és a széles kapun akkor fordul ki egy csukott hintó. A tömeg azonban ügyet se vet rá. Némán, a forrósággal küzködve tunyan ballag tovább. El néma és közönyös emberek ma délutánra mégis diadalmaskodtak. Az ő jelszavuk villog le a drága üzletek kirakatairól és a sok bezárt bolt és kávéház is mind az ő akaratuk előtt hajolt meg.

A Károly király-ut, a gyűlés egyik torka, már jó képet ad az iszonyatos tömegről, a mely ma délután a Városháza óriási négyyszögét ölelte körül. Mint a mesebeli boszorkány vetélőjéről a seregek, úgy omlanak a tömegek, percz-percz után újabbak és újabbak, hogy azután a Kossuth Lajos-utcza sarkán elszőrdjanak a város különböző tájai felé. A széles uton ember-ember hátán, külön halad mindegyik, vagy legföljebb kettős, hármas kis csoportokban, de mégis az egész óriás, végevárhatatlan menetnek látszik.

A villamosok már indulnának. Zsúfolva az utolsó helyig és elől-hátul mint tömött koszorú, sűrű méheraj... a lépcsőkre kapaszkodott emőberek és az ablakvasakban, lirakötelekben fogzó síhederek. A csengő fölsívit, a kerekék rikoltoznak, de egy-két fordulat és megállani kell újra... csoportok jönnek, tizenhatos, huszas sorokban... ügyet se vetnek a toporzékolva csilingelő villamosokra, egyik tizenhat a másik után lépked a sineken át. Körül nagy tömeg bámulja az elvonulást és a gyerekek kórusban visitanak: Éljen! Éljen!

Munkások, majd munkásnők és egyre hangzik: Éljen! Éljen!

A tömeg lassan hömpölyög, mint pár lépéssel alább a Duna... Mégis néha megszakadoznak a sorok... egy-egy katonatiszt vág keresztül a jelvények között és nyomában egy-két jelvényes is.

A sorok meginganak, majd haladnak tovább és a sarkon elterülnek, mint a víz, ha a medréről kilép.